

Openingsrede door Marcel Deelen expositie Albert Schweitzer 4 juli 2014

Roem is niet kieskeurig, wordt wel beweerd. Iedereen die contact krijgt met een groot man wandelt met hem mee de onsterfelijkheid in.

Deze uitspraak is met name van toepassing op Anneke Bloys van Treslong Prins.

Zonder haar werk voor en met Schweitzer zou Anneke mogelijk geen herinnering hebben nagelaten dan bij degenen die haar kenden.

Dames en heren,

van harte welkom in het NVM op deze zeer toepasselijke dag mag ik wel zeggen: een warme dag die ons een fractie van de tropische warmte in Gabon laat voelen.

Gabon, voorheen Equatorial Frans Afrika of de franse Kongo, waar zuster Anneke in 1962 naar toe reisde om in het dan bijna 50 jaar oude hospitaal van Albert Schweitzer haar dienend werk te doen.

Niet om roem te zoeken, integendeel.

Dat ze vandaag wordt herinnerd, is te danken aan de brieven en foto's die ze stuurde en die bewaard zijn gebleven. Door een gelukkig toeval zijn ze in dit museum beland.

Het zijn geen spectaculaire brieven. Gewoon brieven, zo'n 150 stuks, die het dagelijks leven beschrijven in Lambaréné in de jaren 60, en de wedervaardigheden van een jonge vrouw in een oerwoudhospitaal.

Juist door hun eenvoud - een getuigenis van idealisme en Hollandse nuchterheid - maar bovenal omdat ze zijn geschreven in de omgeving van een wereldberoemd man, zijn ze bijzonder.

In 1952 kreeg Albert Schweitzer zijn Nobelprijs voor de vrede en het is goed mogelijk dat het verhaal van deze bijzondere man de toen 13-jarige Anneke trof en haar richting bepaalde. In april 1953 zond Anneke een lange brief naar Afrika, vergezeld van een financiële gift voor het werk van de oerwouddokter, en ze schreef over haar wens om verpleegster te worden.

Het duurde drie jaar voordat ze antwoord kreeg.

Toen ontving ze een brief van zuster Ali Silver, verpleegster en rechterhand van Dr. Schweitzer. In de aanhef stond 'Lieve toekomstige collega'.

Met die brief, gevolgd door nog enkele andere, is de brug tussen Den Haag en Lambaréné geslagen.

En dan, in oktober 1962, reist Anneke als gediplomeerd verpleegster met kennis van medicijnen en bevallingen naar Afrika.

Zuster Maria Lagendijk, de verpleegster die al sinds 1938 de steun was van Dr. Schweitzer, schrijft na haar verlof een artikel en aan het eind noteert ze:

'Vijf weken na mijn aankomst, op zaterdag 6 oktober, hebben de klokken weer geluid om zuster Anneke Blois van Treslong Prins te verwelkomen. Ze is via Tunis, Lagos met een KLM-vliegtuig gevlogen en vandaar met Air Afrique tot Lambaréné. Het is haar taak de medicijnen uit te delen aan de patiënten. Als ik haar zo bezig zie tussen al die flesjes dan is het net alsof ze het al jaren doet. Ze voelt zich thuis in Lambaréné.'

Dat schrijft Anneke zelf ook in één van haar eerste brieven naar huis:

"Ik ben nu al drie weken hier en vanaf het begin voelde ik me meteen al thuis."

Hoe dat komt? Ongetwijfeld speelt haar karakter mee, maar ook de warme sfeer die er onderling in Lambaréné heerst.

Naast Maria Lagendijk is er nog een ooggetuige uit die tijd.

In 1963 arriveerde in Lambaréné een medisch student uit Groningen, Ary van Wijnen. Anneke maakt er in haar brieven gewag van.

Deze student werd uiteindelijk arts en heeft heel wat jaren gewerkt in het hospitaal van Schweitzer, die toen zelf al niet meer leefde.

Het blijkt, dat Ary van Wijnen nog leeft en waarschijnlijk één van de laatste ooggetuigen is. Ik kwam met hem in contact en het idee ontstond hem deze expositie te laten openen. Echter, behalve dat hij inmiddels een oud man is, woont hij in Zuid-Duitsland en dat is 500 kilometer van hier.

Wel stuurde hij een mail met zijn herinnering aan Anneke Blois van Treslong Prins en die wil ik graag met u delen.

"Ik heb uw artikel met grote belangstelling gelezen en vind het een goed geschreven verhaal over Schweitzer en Lambarene. Voor mij natuurlijk hoogst interessant dat, wat Anneke in haar tijd daar naar huis heeft geschreven. Ik herken daarin eigenlijk alles wat ik daar ook beleefd heb en vind dat Anneke de dingen op een heel rustige en nuchtere manier, maar ook heel treffend beschrijft.

Zulke brieven zijn inderdaad belangrijk om het dagelijks leven in Lambarene te kennen naast de vele reeds bekende verhalen. Ik herinner me nog heel goed, hoe Anneke in de grote Pharmacy de medikamenten aan de patiënten uitdeelde, de apotheek in orde hield. in de petite Pharmacie de zalven maakte en in de ziekenhuisstraat orde probeerde te scheppen onder de vele wachtende patiënten. Ze was heel kordaat.

Buitengewoon leuk haar brieven te lezen! Overigens wist ik niet dat ze al in 2002 overleden is."

Tot zover Ary van Wijnen. Voor mij overigens een beetje lastig: persoonlijk ken ik hem niet, maar uit de brieven van Anneke leerde ik de student 'kennen'. Ik ontving echter e-mail van een gerespecteerd arts van rond de tachtig die ik eigenlijk niet kon aanspreken met 'beste Ary'.

Twaalf jaar geleden overleed Anneke, op een week na 64 jaar oud. Dienend geleefd, na Afrika ging ze naar Engeland.

Twaalf jaar geleden en inmiddels bijna vergeten. Bijna ...

Het zijn de mensen die stil hun weg gaan en hun werk doen, die helpen het leven van anderen op deze aarde wat draaglijker te maken, maar die zelf vaak naamloos verdwijnen in de geschiedenis.

Vandaag niet. Anneke niet. Ze zocht geen roem, ze vond ook geen roem, maar vergeten wordt ze niet dankzij haar werk voor en met Albert Schweitzer.

Maar ook Schweitzer zelf heeft iets over Anneke gezegd dat we kunnen achterhalen.

Telkens wanneer een 'mitarbeiter' zijn of haar verjaardag vierde in Lambaréné, kreeg de jarige uiteraard geschenken. Hij of zij mocht ook kiezen wat er die dag op het menu stond. En Dr Schweitzer hield een toespraak. Eentje is er bewaard gebleven dankzij de stenografische kwaliteiten van haar duitse collega Siegfried Neukirch.

De rede is te lezen op een geplastificeerd vel in de expositie.

Albert Schweitzer maakt over Anneke enkele opmerkingen die veel zeggen.

"Zuerst möchte ich sagen, dass ich von allen Infirmières, die hier sind, dich am besten kenne, weil ich dich immer unter der Augen habe."

- dr. Schweitzer kwam meestal 's morgens en 's middags met zr. Ali Silver in de pharmacie werken -

"Und wenn du nicht an deinem Platz bist, fühle ich mich nicht mehr daheim unten, und wenn du dann wiederkommst, ist alles wieder schön.

Auch sitzt du nicht nur an deinem Platz, sondern du arbeitest in der Ruhe und in der Stille, und oft schaue ich auf dir und lasse meine Feder ruhen und seh dir zu, wie du alles machst. Und dann werde ich immer fröhlich. Ich danke dir, dass du so bist, wie du bist und bleib immer so, wie du bist."

En hij besluit met een kwinkslag die wij, als buitenstaanders, kunnen plaatsen maar niet meer kunnen begrijpen:

"Auch deine Coiffure darfst du behalten."

Misschien kan hetgeen ze zelf een jaar eerder over haar kapsel schreef een tipje van de sluier oplichten:

"Mijn haar zit heel gek, voor Europese maatstaf dan, hier geeft 't niets. Eén vlecht, die boven op mijn hoofd begint en dan onderaan met een speld is vastgezet."

(plus een toelichtend getekend plaatje)

Wat zo treffend is: foto's en brieven ondersteunen elkaar. Niet altijd, niet overal, maar op veel plaatsen vullen woord en beeld elkaar aan. En waar dan ook nog eens voorwerpen hierdoor worden belicht, voorwerpen die in vitrines konden worden tentoongesteld, is weliswaar een kleine, maar alleszins boeiende en soms ontroerende tentoonstelling samengesteld.

Een tentoonstelling, die het werk van Anneke belicht.

Een tentoonstelling, die het werk en het gedachtegoed van Albert Schweitzer belicht. Een gedachtegoed dat actueler is dan ooit.

Schweitzer vatte dit samen met "Ehrfurcht für dem Leben", eerbied voor het leven.

"In de wereld," zegt hij, "zien wij naast de scheppingskracht ook de vernietigingswil, wij zien opoffering en zelfhandhaving, maar onze mystieke en ethische plicht bestaat daarin dat wij de zelfhandhaving en zelfvolmaking tot een minimum beperken en onszelf, offers brengend, geven aan anderen."

Goed is leven in stand houden, bevorderen; leven, dat voor ontwikkeling vatbaar is tot zijn hoogste peil opvoeren.

Slecht is leven vernietigen, het nadeel toebrengen, leven dat voor ontwikkeling vatbaar is te remmen.

Want, stelde Schweitzer, ik ben leven dat leven wil, temidden van leven dat leven wil. Alle wezens zijn met dezelfde vreugden en droefenissen beziel.

Het feit dat wij in staat zijn te denken, te begrijpen en te doorgronden, wil niet zondermeer zeggen dat wij dus beter, hoger of perfecter zijn. Het wil wel zeggen dat we verantwoordelijk zijn voor het leven dat niet dit niveau heeft. Want elk leven heeft dezelfde drang, dezelfde wil tot leven. Dat wij in staat zijn te begrijpen dat leven *léven* wil, plus het feit dat wij in staat zijn te helpen om leven te laten groeien waar dat mogelijk is, maakt ons mensen menselijk.

Het is onze roeping steeds menselijker te worden.

Ook wij. Nog steeds. Vandaag. Nu.